

Cîteva precizări privind faza a III-a a Culturii Gîna în lumina celor mai noi cercetări

CRISTIAN F. SCHÜSTER

Problematika Bronzului timpuriu din sudul și sud-estul României, ne referim în special la Dobrogea, Muntenia, Oltenia și sud-estul Transilvaniei, se încadrează încă, parțial, în categoria etapelor neclare ale preistoriei, ce cu siguranță va comporta în viitor unele corecturi și completări. Săpături arheologice mai vechi, cît și cele recente, ca și investigațiile de salvare și cercetările de suprafață au oferit un lot de date care au permis alcătuirea unui tablou al epocii, căruia, evident, îi lipsesc încă toate componentele.

Cercetările arheologice efectuate în ultimii ani la sud de București, pe Argeșul inferior, au dus la identificarea mai multor așezări aparținînd culturii Gîna, manifestare care marchează primele cristalizări ento-culturale care reunesc cea mai mare parte a elementelor ce se reîntîlnesc de-a lungul întregului „bronz tracic”¹. Dintre așezările investigate prin săpături de salvare, două sînt deosebit de importante pentru întregirea informației privind cea de-a treia fază — Govora Sat-Runcuri, a acestei culturi a bronzului timpuriu².

Încă de acum un deceniu a fost definită această fază a culturii, stabilindu-i-se momentul apariției și caracteristi-

cele evolutive³. S-a presupus chiar că, această etapă nu este proprie numai zonelor Olteniei, ci trebuie să aibe corespondențe și în partea vestică a Munteniei⁴. Și întradevăr, așezări aparținând momentului respectiv din evoluția culturii Glina au fost cercetate în 1987, la Mihăilești-Tufa, și în 1989, la Varlaam, com. Adunații-Copăceni, ambele localități situate pe malul drept, foarte abrupt și destul de înalt al Argeșului. Analizînd harta cu punctele unde au fost sesizate urme Govora Sat-Runcuri, se poate lesne constata că Argeșul în zona căruiă au fost descoperite trei așezări din aceea perioadă, a constituit o cale importantă în difuzarea elementelor vucelolione spre inima Munteniei.

În acest context, trebuie precizat că, cu toate eforturile — săpături sau cercetări de suprafață, deocamdată, în afara așezărilor menționate, la est și chiar și la sud de Varlaam, nu se cunosc încă alte sălașuri ce să aparțină fazei a III-a a culturii Glina⁵. În stadiul actual al cunoașterii culturii Glina, se pare că Mostiștea constituia granița de est a ariei de difuziune. Dincolo de această vale, spre est situația bronzului timpuriu este încă învăluită, cu mici excepții, în voalul necunoașterii. Printre excepțiile amintite, trebuie subliniată prezenta unor urme Schneckenberg în spațiul cîlinar al Subcarpaților de Buzău⁶. Așezări vremelnice aparținînd triburilor de peste munți în această zonă nu trebuie să surprindă, ele se datorează probabil momentului de migrație deosebit de puternic al purtătorilor bronzului timpuriu din Transilvania și Muntenia, grosul populației plecînd spre vest, iar o mică parte spre sud, spre valea Buzăului⁷.

Așezările de la Mihăilești-Tufa și Varlaam sînt de tipul celor deschise, cu o zonă de habitat restrînsă, ale căror locuințe sînt de suprafață, fiind ridicate în tehnica tradițională. În ambele cazuri, sălașurile respective au fost pentru puțin timp folosite, stratul arheologic fiind relativ subțire. În nici una din locuințele cercetate, ale căror dimensiuni n-au putut fi precizate cu certitudine, n-au fost descoperite vetre de foc.

Trebuie spus că tipul de așezare și de locuință nu diferează față de cele în uz din celelalte faze ale culturii Glina. Atît în Oltenia cît și în Muntenia așezările sînt situate pe terasele anelor curgătoare, și numai în cazuri particulare pot fi găsite pe insule sau pe promontorii foarte înalte. De asemenea, locuințele au fost în general cele de suprafață exceptînd, foarte rar, ici-colo cîte un bordei.

Această situație este o consecință a modului de viață economică, creșterea animalelor impunând o permanentă delăsare spre surse noi de pășune. Agriculturna, înțelegem aici cultivarea plantelor, și vânătoarea pare să fi ocupat raturile secundare⁸. Analiza resturilor osteologice demonstrează clar că raportul animalelor domestice cu cele sălbatice se ridică la 92/8. Dintre animalele primei categorii o poziție dominantă o aveau bovideele, urmate de porcine și ovicaprine. Se pare că hrana zilnică era uneori completată de pește, păsări, scoici și melci.

Materialele arheologice scoase la lumină ne permit să încheșăm, chiar dacă în mod cert incomplet, tabloul principalelor activități ale celor care au locuit pentru un scurt timp la Mihăilești-Tufa și Varlaam. Categoria cea mai importantă de artefacte o constituie ceramica. Aceasta după pastă poate fi împărțită în trei grupe: grosieră masiv reprezentată, semigrosieră și fină, foarte rară. Formele cele mai des întâlnite sînt vasele mari, pîntecoase, vasele „sac”, oalele de dimensiuni medii, străchinile, paharele, cămile. Unele dintre vase au corpul bombat, altele pereți drepecți sau ușor curbați, gura în formă de pilnie, cu buza răsfrîntă în exterior sau oblică, cu baza mare sau ușor albiată. Decorul predominant este cel cu măturica (Besentrich) și găurile buton ce se găsesc sub buza; pe umăr, grupate sau în șir simplu dublu sau triplu. Deosebit de importante sînt acele fragmente ceramice ce vădesc influențele vucedoliene. Interesant atit la Mihăilești-Tufa (cu două excepții), cît și la Varlaam respectivele piese au fost descoperite într-o singură locuință de suprafață.

Alături de ceramică au mai fost recuperate obiecte din lut (fusairole, linguri, greutăți, amulete), piatră (lame, fierăstraie, burine), os (sule, ace, amulete) și corn (plantator). Din păcate, și în cele două așezări, cît și în cele cercetate la Schitu (punctul „La conac” și „Gaura Despei”) și Căminasca⁹ — localități aparținînd tot județului Giurgiu, aflate la distanță relativ mică de riul Argeș — nu au fost găsite obiecte din metal.

Așadar, fără a face o analiză exhaustică a descoperirilor Glina de la Mihăilești-Tufa și Varlaam¹⁰, m încercat să prezentăm puncte noi aparținînd fazei a III-a, Govora Sat-Runcuri, situate într-o zonă în care nu se semnalează urme

aparținând acestui moment în evoluția celei mai importante culturi a bronzului timpuriu românesc. După P. Roman această fază, ca și primele două, aparțin celei de-a doua etape a ceramicii ornamentate cu șnurul, fiind, toate trei, contemporane cu Helladicul timpuriu II, cu culturile Coțofeni, Baden, Kostolac, Vucedol, Ezero, Ezerovo, Dikili Tash (Sols 2—11), Sitagroi Va-Vb, Schneckenberg A-B, Jigodin¹¹. Oprindu-ne strict la faza Govora Sat-Runcuri, vedem că aceasta evoluează odată cu Coțofeni IIIc; Vucedol, Ezero B1, Sitagroi Vb, Dikili Ta h IIe, Kritsana V, Thessalonicul timpuriu III, Troia IV, Schneckenberg B, Jigodin.

N O T E

- ¹. Petre I. Roman, *Thraco-Dacica*, VI, 1985, 1—2, p. 116.
- ². Cristian Schuster, *SympThrac*, 7, Tulcea, 1989, p. 236—237; idem, *SympThrac*, 8, Satu Mare-Carei, 1990, p. 105, n. 6; idem, *Thraco-Dacica*, XII, 1992, 1—2, (sub tipar).
- ³. Petre I. Roman, *Carpica*, 14, 1982, p. 46, 48; idem, *SCIVA*, 32, 1981, 1, p. 36—37; idem, *MittArchInst*, 2, Budapesta, 1981, fig. 2.
- ⁴. Idem, *SCIVA*, 36, 1985, 4, p. 294.
- ⁵. Done Șerbănescu, George Trohani, Ilfov. *File de Istorie*, București, 1978, p. 17—42; George Trohani, Alexandru Oancea, *CercArh*, 4, 1981, p. 240; George Trohani, *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, 2, Călărași, 1986, p. 15—36; vezi și Augustin Ulanici, George Trohani, Ilfov. *File de Istorie*, București, 1978, p. 81—83; idem, *CercArh*, 3, 1979, p. 9 și urm.; Cristian Schuster, *SympThrac*, 9, București, p. 90—92.
- ⁶. Dorim să mulțumim și pe această cale pentru informațiile furnizate cu amabilitate de domnul Radian Andreescu (Muzeul Național de Istorie a României).
- ⁷. Cristian Schuster, *op. cit.*, p. 91.
- ⁸. Eugen Comșa, *Thraco-Dacica*, 11, 1989, 1—2, p. 40—50.
- ⁹. Săpături arheologice efectuate în anul 1990 de un colectiv format din Vasile Barbu (șef de șantier), Traian Popa, ambii de la Muzeul județean Giurgiu, și autorul acestui articol.
- ¹⁰. Pentru o imagine mai amplă a se vedea Cristian Schuster, *Thraco-Dacica*, XLII 1992, 1—2 (sub tipar) și Cristian Schuster, *Traco-Dacica*, XIV, 1993, 1 (în pregătire).
- ¹¹. Petre I. Roman, *Thraco-Dacica*, 7, 1986, 1—2, p. 15.